

گزارشی از ادبیات

داستانی ایران،

در سالی که گذشت

مقوله ادبیات داستان نیز در جداول آماری و نمودارهای موضوعی پایان کتابنامه‌های منتشره گنجانده شود.

آنچه پیش روی شماست مروری است بر رویدادهای مهم سال گذشته (۷۳) در عرصه ادبیات داستانی کشورمان:

● نخستین شماره «کتاب قصه»، فصلنامه ویژه ادبیات داستانی ایران و جهان، در بهار ۱۳۷۲ چاپ و منتشر شد. داستانهای ایرانی و خارجی، نقد و بررسی داستان، گفتگو و مصاحبه، سه محور اصلی مطالب این مجموعه است. در سال ۱۳۷۳ فقط دو شماره این فصلنامه چاپ و منتشر شد. سر فصل کتاب قصه شماره یک، نامه سید محمدعلی جمالزاده، تحت عنوان «ضرورت تدریس ادبیات داستانی» بود. صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر این فصلنامه محمود اسعدی و دبیر تحریریه آن راضیه تجار است.

استقبال نویسندگان و علاقه‌مندان به ادبیات داستانی از این گاهنامه قابل توجه بود. این موضوع قاعدتاً باید دست‌اندرکاران این نشریه را وادارد که نسبت به رشد کمی و کیفی آن توجه بیشتری نشان بدهند.

● «قلمرو ادبیات کودکان»، گاهنامه ویژه هنر و ادبیات کودکان و نوجوانان، که چاپ آن از شماره ۶ در سال ۱۳۷۰، با استعفای سردبیر آن، رضا رهگذر، متوقف شده بود در سال ۱۳۷۲، با سردبیری مهدی حجوانی منتقد و مدرس ادبیات

● در ماههای پاپانی سال ۱۳۷۲ و از ابتدای سال ۱۳۷۳ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در یک حرکت قابل تقدیر و مناسب موفق شد آمار کتابهای منتشره در هر هفته را در جزواتی تحت عنوان کتاب هفته چاپ و منتشر کند. قبلاً این کتابنامه‌ها به صورت فصلی چاپ و منتشر می‌شد. ماهنامه ادبیات داستانی به سهم خود از این حرکت مثبت و ارزشمند قدردانی می‌کند بخش ادبیات داستانی این جزوات و همچنین کتابنامه‌ها شامل نواقص و اشکالات قابل توجهی است که به طور موجز به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. برخی از کتابهای رمان نوجوانان و مجموعه داستانهای نوجوانان به اشتباه در بخش داستان بزرگسالان ثبت و ضبط می‌شوند.

۲. مجموعه داستان و یا رمان بودن شناسه‌ها قید نشده است. بدیهی است ذکر این نکته در ارائه آمارهای قطعی قابل مطالعه محققان کمک شایانی خواهد کرد.

۳. برخی از کتابهای مباحث نظری ادبیات داستانی در ردیف شناسه‌های داستانی آمده است.

۴. با توجه به اهمیت داستانی و رمان لازم است که این

داستانی، دوره جدید فعالیت خود را در واحد ادبیات حوزه هنری آغاز کرد. اولین شماره جدید گاهنامه قلمرو (هفتمین شماره مسلسل آن) در نیمه دوم سال ۱۳۷۳ چاپ و منتشر شد. شکل کلی مطالب قلمرو شماره جدید مطابق با چارچوب و روال قبلی این گاهنامه بود. مهمترین مقاله این شماره نقد محمود کیانوش بر مجموعه پشت یک لبخند سروده بیوک ملکی بود، که خبر از حضور، منتقدانه کیانوش در عرصه شعر کودک و نوجوان بعد از انقلاب می داد. این گاهنامه، در ماههای پایانی سال ۱۳۷۳، مجدداً به دلیل مشکلاتی، تعطیل شد.

● **گاهنامه پوش از انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان** که فعالیت آن از زمستان سال ۱۳۶۲ متوقف شده بود در سال ۷۳، با سردبیری جدید (رضارنگذر) شروع به ادامه فعالیت خود در زمینه هنر و ادبیات کودکان و نوجوانان کرد.

● **کیهان فرهنگی** در سال ۱۳۷۳ سهم بیشتری را به ادبیات داستانی اختصاص داد. از مهمترین اشکالات این نشریه در گذشته، عدم اختصاص جدی بخشی از آن به مقوله ادبیات داستانی بود - که توجه دست‌اندرکاران آن به این موضوع، جبران مافات کرد. نقد و نظر و داستان و بررسی کتاب، از جمله مطالب مربوط به ادبیات داستانی این مجله در این دوره از فعالیتش است. از جمله نقدهای سال گذشته کیهان فرهنگی می توان به نقد کتاب فرگسها اثر راضیه تجار و گویه اثر محمود اسعدی از عبدالعلی دستغیب و تحلیل ساختاری داستان کوتاه با نگاهی به آثار دیوید سالیجر توسط شادمان شکروی و نقد و بررسی آثار داستانی سید مهدی شجاعی توسط عبدالعلی دستغیب اشاره کرد.

● در سال ۱۳۷۳ هشتمین نشست «عصری با قصه» تحت عنوان «قصه‌های قرآن» در قم برگزار شد. سخنرانی آیت‌الله معرفت با عنوان قصه، تجسم بخشیدن به واقعیتها را باید مورد نظر داشته باشد و قصه‌خوانی جواد نیسی (داستان‌نویسی که غالب آثارش در مجله سلام بچه‌ها چاپ می‌شود) از برنامه‌های اصلی این سمینار بود. جالبترین بخش این سمینار میزگردی بود که با حضور آیت‌الله معرفت، حجج الاسلام ملبوبی و راستگو و ابراهیم حسن‌بیگی، داستان‌نویس پر تلاش معاصر، برگزار شد. در این میزگرد، شرکت‌کنندگان به سؤالات مخاطبان در زمینه موضوع سمینار پاسخ دادند.

● برپایی کارگاه قصه‌نویسی برای جانبازان اهواز از کارهای قابل تقدیری بود که دفتر هنر و ادب ایثار بنیاد جانبازان در سال گذشته موفق به برگزاری آن شد. رضا رهگذر منتقد،

قصه‌نویس و مدرس ادبیات داستانی، مهدی حجوانی و ابراهیم حسن‌بیگی و قاسمعلی فراست، دوتن از داستان‌نویسان فعال معاصر، از جمله استادان و مدرسانی بودند که در این کارگاه به تدریس و آموزش قصه‌نویسی پرداختند.

● **ماهنامه ادبیات داستانی** در یک اقدام بی سابقه و شایسته موفق شد در سال ۷۳ چهار ویژه‌نامه اختصاصی چاپ و منتشر کند: این ویژه‌نامه‌ها عبارت بودند از ادبیات داستانی افغانستان، ویژه‌نامه ادبیات داستانی آفریقا، ویژه‌نامه داستانهای جنگ و ویژه‌نامه داستانهای انقلاب. در این ویژه‌نامه‌ها هرچند کوتاه، سعی شده بود تصویری از موضوع موردنظر، برای علاقه‌مندان ادبیات داستانی ارائه شود.

● **نهمین مراسم عصری با قصه**، از سلسله برنامه‌های مداوم واحد ادبیات حوزه هنری، با عنوان ساختار تئوریک رئالیسم و سوررئالیسم در تاریخ ۸ اردیبهشت ۱۳۷۳ در تالار اندیشه حوزه هنری برگزار شد. شهریار زرشناس سخنران اصلی این نشست بود. قصه‌خوانی یکی از نویسندگان جوان به نام خسروی‌راد، اجرای موسیقی و نمایش فیلم سینمایی، از دیگر برنامه‌های این نشست بود - که با علاقه و استقبال شرکت‌کنندگان رو به رو شد.

● **دیدار نویسندگان از جبهه‌های غرب و جنوب**، سلسله دیدارهای نسبتاً منظمی بود که دفتر هنر و ادب ایثار بنیاد جانبازان عهده‌دار اجرا و هماهنگی امور آن است. دکتر مجتبی رحماندوست، مسؤول این دفتر، که بانی این سفرهاست، می‌کوشد تا از این طریق، انسی و پیوندی مؤثر بین جنگ و نویسندگان ایجاد کند تا شاید روزی قلمهای این نویسندگان بتواند تصویرگر گوشه‌ای از حماسه‌های جاودانی هشت سال دفاع مقدس شود. مصطفی رحماندوست، بهرام مقدادی، حسن عابدینی، علی مؤذنی، صفدر تقی‌زاده، مهدی حجوانی، رنجبر گل‌محمدی، زهرا زواریان، سمیرا اصلانپور، منیژه آرمین و فریبا نباتی، از جمله همراهان آخرین سفر این سلسله دیدارها در سال گذشته بودند.

● **مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی**، در طول برگزاری هفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، در زمینه ادبیات داستانی حضور نسبتاً فعالی داشت. سخنرانی دکتر میرجلال‌الدین کزازی تحت عنوان حماسه ایرانی و حماسه یونانی، صفدر تقی‌زاده تحت عنوان درباره داستان کوتاه، آذر نفیسی با عنوان تأملی در آثار ناپاکف و مراد فرهادپور با عنوان مکتب و فلسفه از جمله سخنرانیهای این برنامه‌ها بود. میزگردی با عنوان تفکر غرب در آینه ادبیات داستانی نیز پایان‌بخش این برنامه‌ها بود.

● واحد ادبیات حوزه هنری، در سال گذشته، به دنبال اقدامات جانبی خود برای ارتباط هرچه بیشتر داستان‌نویسان جوان با اقشار مختلف جامعه، برنامه بازدید نویسندگان از خانه سالمندان کهریزک تهران را به انجام رساند. در این دیدار، که به سرپرستی راضیه تجار و ابراهیم حسن‌بیگی بود، هنرجویان قصه‌نویسی، به مدت دو ساعت از این مرکز بازدید کردند.

● سخنرانی رضا رهگذر تحت عنوان نگاهی دوباره به اصیل آباد، ناصرایرانی درباره داستان بلند نورآباد دهکده من و محمود حکیمی، راجع به داستانهایی از زندگی امیرکبیر از جمله برنامه‌های هفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب در تهران بود. این سخنرانیها به همت دفتر نشر فرهنگ اسلامی در غرفه ویژه مشترک دفتر نشر و مرکز مطالعات وزارت امور خارجه برپا شد.

● ماهنامه ادبیات داستانی، با همکاری دفتر هنر و ادب ایثار و دفتر مطالعات و تحقیقات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اقدام به برگزاری انتخاب بهترین داستان کوتاه جنگ کرد. جبهه و جنگ، کودک و جنگ، زن و جنگ، مردم و جنگ، از جمله موضوعاتی بود که قرار بود داوران، بهترین داستان کوتاه را در این زمینه‌ها انتخاب کنند.

در بهمن ماه ۱۳۷۳، کار مرحله اول این داوران توسط هیأت داوران اولیه پایان یافت و فهرست داستانهایی که به مرحله نهایی راه یافته بودند مشخص شد. نتیجه اصلی و نهایی این جشنواره، در سال ۱۳۷۴، توسط شورای داوران نهایی مشخص خواهد شد.

● نهمین عصری با قصه واحد ادبیات حوزه هنری مشهد در این شهر برگزار شد. عنوان این نشست «قصه در شاهنامه» بود، که در آن، علی معلم در باره داستان بیژن و منیژه سخنرانی کرد. اسم این قصه شاید نیزه آبی باشد، نیز داستانی از خسروی راد بود، که در این جلسه خوانده شد.

● نخستین دوره انتخاب بهترین کتاب دفاع مقدس در خرداد ماه سال ۱۳۷۳، همزمان با فتح خرمشهر، انجام یافت. این برنامه به همت دفتر مرکز حفظ آثار و ارزشهای دفاع مقدس فرماندهی کل قوا برگزار شد. در این دوره، کلیه کتابهای داستانی جنگ منتشر شده از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۹ مورد نقد و بررسی هیأت داوران قرار گرفت. رأی داوران در این زمینه، به این شرح اعلام شد:

- هیأت داوران هیچ کتابی را شایسته مقام نخست نشناخته. اما مجموعه داستان مقتل از محمد بکایی را به عنوان کتاب دوم و

داستان بلند عقابهای تپه شصت محمدرضا بایرامی را به عنوان کتاب سوم برگزید.

حسین فتاحی، ابراهیم حسن‌بیگی و داوود غفارزادگان، داوران بخش داستان این دوره کتاب سال دفاع مقدس بودند. توضیح اینکه، فراخوان دومین دوره انتخاب کتاب سال دفاع مقدس، در بهمن ماه سال جاری، از طریق مطبوعات اعلام شده است. در این دوره قرار است کلیه داستانهای کوتاه، بلند و رمان جنگ از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۷۲ مورد نقد و بررسی و انتخاب هیأت داوران قرار بگیرد.

انتخاب کتاب سال توسط این مرکز و مجله ادبیات داستانی تحت تأثیر اقدام پیشقدمانه دکتر مجتبی رحماندوست مسؤول دفتر هنر و ادب ایثار در نخستین سمینار بررسی رمان جنگ در ایران و جهان که در کرمانشاه برگزار شد، صورت گرفت. منابع و مآخذ داوران این مرکز نیز کتابشناسی داستانهای جنگی بود که توسط دفتر هنر و ادب ایثار بنیاد جانبازان چاپ و منتشر شده بود.

● یادمان جلال آل احمد، عنوان دوازدهمین برنامه عصری با قصه بود، که با همت واحد ادبیات حوزه هنری تهران در شهرستان رشت برگزار شد. این یادمان، در آستانه بیست و پنجمین سالگرد خاموشی این نویسنده متعهد و آرمانگرا بود که با حضور برادرش، شمس آل احمد، برگزار شد.

● سازمان میراث فرهنگی کشور برای اولین بار اعلام کرد که از این پس همه ساله و همزمان با هفته میراث فرهنگی (۲۵ تا ۳۱ اردیبهشت ماه) به بهترین کتابی که در هر یک از زمینه‌های گوناگون میراث فرهنگی تألیف یا ترجمه شده باشد، جوایز ارزنده‌ای اهدا می‌کند.

● اولین دوره کتاب سال میراث فرهنگی، کتابهای از سال ۱۳۷۰ تا پایان اردیبهشت ۱۳۷۳، را دربر خواهد گرفت. نتیجه انتخاب داوران این مجموعه، در سال جاری اعلام خواهد شد.

● دکتر محمدجعفر محجوب، نویسنده معاصر و استاد دانشگاه در تاریخ نهم تیرماه ۱۳۷۳ در محل شورای کتفاب کودک سخنرانی مبسوطی پیرامون ادبیات داستانی عامیانه و تأثیر آن بر ادبیات داستانی کودکان ایراد کرد و سپس به سئوالات حاضران در این زمینه پاسخ داد. دکتر محجوب چند سالی است که در دانشگاههای خارج از کشور به تدریس ادبیات فارسی اشتغال دارد.

● حسن عابدینی از محققان معاصر است که پیشتر با نگارش و انتشار دو جلد صد سال داستان‌نویسی ایران، به طور مبسوط تاریخچه ادبیات داستان‌نویسی ایران را از سالهای ۱۳۲۵ تا ۱۳۵۷ مورد تجزیه و تحلیل قرار داده بود. در تیرماه

سال ۱۳۷۳ نیز در مطبوعات اعلام شد که وی مشغول تمام کردن نگارش جلد سوم صد سال داستان نویسی ایران است. در جلد سوم این مجموعه، داستانهای نویسندگان ایرانی در سالهای ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۰ مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. مجله کیان نیز، در شماره ۲۲ خود، بخشی از این کتاب را که به بررسی آثار جعفر مدرس صادقی اختصاص دارد به چاپ رساند.

● نخستین دوره تخصصی ترجمه و ویرایش متون داستانی برای بیست و هفت نفر از برگزیدگان دوره اول مسابقه هفته کتاب و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در محل کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران برگزار شد. تدریس این دوره دو ماهه را رضا سیدحسینی، حسین پورنامداریان، بهرام مقدادی، احمد سمیعی، ابوالحسن نجفی و مهدی افشار برعهده داشتند. کارگاه ترجمه، آشنایی با ادبیات فارسی، آشنایی با قصه نویسان بزرگ جهان، اصول ویرایش زبانی، مبانی ویرایشهای صدری و ساختمانی، و امکانات زبان فارسی در ترجمه متون ادبی، از جمله دروس این دوره بود.

● دومین هفته کتاب جمهوری اسلامی به همت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به منظور تشویق هر چه بیشتر مردم به کتابخوانی، از ۱۹ تا ۲۶ آذرماه برگزار شد و طی آن بیش از سه میلیون نسخه کتاب در چهار هزار نمایشگاه به مردم عرضه شد. در هفته کتاب سال گذشته چند سمینار نیز در ارتباط با کتاب و کتابخوانی برگزار شد. برگزاری هزار و دو بیست نمایشگاه کتاب در هزار و دو بیست مدرسه، چهار صد نمایشگاه کتاب در چهار صد مسجد، پانصد نمایشگاه کتاب در مراکز ترویج روستاها، هزار نمایشگاه در هزار دفتر پستی و هزار نمایشگاه کتاب در کتابخانه عمومی کشور، از جمله دیگر اقدامات صورت گرفته در این هفته بود، که با استقبال بسیار زیاد مردم روبه رو شد. همچنین، در این هفته، (روز چهارشنبه ۲۳ آذرماه) طی مراسمی، توسط معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در حضور مهندس میرسلیم، رئیس دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران و... از پیشکسوتان و فعالان پدید آورنده کتاب، تجلیل به عمل آمده از جمله افرادی که در عرصه نویسندگی و نقد مورد تجلیل قرار گرفتند دکتر نصرالله پدرجوادی (به عنوان نویسنده و منتقدی ارجمند به ویژه در قلمرو گروه سنی بزرگسالان) و رضا رهگذر (با عنوان نویسنده و منتقدی ارجمند به ویژه در حیطه ادبیات کودکان و نوجوانان) بودند.

● ما نویسنده ایم عنوان نامه ای بود با امضای ۱۳۳ تن از نویسندگان داخلی، که در مهرماه سال ۱۳۷۳ به مطبوعات و نمادهای فرهنگی مختلف ایران و نیز انجمن جهانی قلم - که

دارای وابستگیهایی آشکار با امپریالیسم آمریکاست - ارسال شد. انتشار این نامه که دقیقاً همزمان با حضور نظامی تسهیدگرانۀ آمریکا در خلیج فارس بود، موجی از موضع گیری های متفاوت را در میان نشریات مختلف کشور برانگیخت.

دکتر امیرحسین آریانپور، شمس لنگرودی، رضا جولایی، الهام مهویزانی، سیروس نیرو، شهلا لاهیجی و هوشنگ حسامی، پس از انتشار این نامه امضای خود را پس گرفتند. محمد قاضی، دکتر عباس زریاب خویی و مهین بهرامی اعتبار امضای خود را مشروط به تعاریفی که خود از متن نامه مذکور داشتند کردند و اعلام کردند هرگونه استفاده سیاسی از این نامه مردود و محکوم است. امضا کنندگان نامه، هدف اصلی خود را از انتشار آن «از میان برداشتن موانع راه آزادی و اندیشه و بیان و نشر» اعلام کرده بودند. توضیح اینکه: رسانه های گروهی غرب، از این نامه، که پیش از ایران در خارج از کشور منتشر شده بود، بهره برداری سیاسی شدیدی کردند.

● دوره سه جلدی کتاب قصه ما همین بود نوشته محمد میرکیانی، به زبان اردو در پاکستان منتشر شد. مترجم کتاب، محمدرضا قریشی، از فرهنگیان بازنشسته پاکستانی، و کتاب، بازنویسی سی و پنج قصه از حکایات متون کهن فارسی است. میرکیانی از جمله نویسندگان بسیار پرتلاش ادبیات کودکان و نوجوانان است که تاکنون هزاران صفحه از ادبیات داستانی کودکان و نوجوانان بعد از انقلاب را به خود اختصاص داده است. وی که پیشتر بیش از ده سال سردبیری برنامه قصه ظهر جمعه رادیو تهران را برعهده داشت، در زمینه نگارش قصه های قدیمی، فعالیت و تلاشی چشمگیر دارد. گفتنی است که داستان بلند تن تن و سندباد وی که در سال ۷۳ در تیراژ ده هزار نسخه به چاپ رسید به فاصله کمتر از سه ماه نایاب شد و در همان سال به چاپ دوم رسید - که این خود نیز از پدیده های قابل توجه عرضه کتاب نوجوانان کشور در میان ناشران خصوصی در سال مذکور بود.

● اولین دوره انتخاب کتاب داستان سال مجله گردون با شرکت داوران: صفدر تقی زاده، محمدعلی سپانلو، هوشنگ حسامی، حسن عابدینی و لیلی گلستان، در اوایل فروردین ۱۳۷۳ انجام شد. در این دوره، فرخنده آقایی با کتاب راز کوچک و داستانهای دیگر، احمد محمود با رمان سه جلدی مدار صفر درجه و حسین میرکاظمی با یورت برگزیده شده و مورد تقدیر قرار گرفتند.

● گربه. یک چشم ترجمه پروین علی پور، از انتشارات سروش، در سال گذشته به عنوان کتاب سال شورای کتاب کودک در زمینه ترجمه برای نوجوانان برگزیده شد.

● در آبان ماه سال ۱۳۷۳ هفتمین دوره انتخاب کتاب سال مجله سروش نوجوان برگزار شد. در این سال این مجله تألیف برگزیده سال نداشت و تنها کتاب شعر به شعر از محمود کیانوش موفق شد تا عنوان ترجمه برگزیده سال را به خود اختصاص بدهد. علاوه بر این، مجله مذکور به کتابهای برتر سال ۱۳۷۲ منتخب خود نیز لوح تقدیر اهدا کرد. این کتابها عبارت بودند از: عبور از پیراهن نوشته محمدرضا کاتب، راین، اسب سرکش ترجمه شهلا شهیل، تاک خانواده‌ای با عمر جاویدان ترجمه نسرين وکیلی، آواز پوپک سروده جعفر ابراهیمی.

● در شهریور ماه ۱۳۷۳ چهارمین دوره انتخاب کتاب سال سوره نوجوانان برگزار شد و بدون انتخاب هیچ کتابی به عنوان کتاب برگزیده به کار خود پایان داد. اما از روزهای برقی نوشته محمدرضا محمدی پاشاک، مشق خاکی اثر علی اکبر والایی، مسافر دریا کار محمدرضا یوسفی در زمینه تألیف، و نگهبانان اثر جان کریستوفر ترجمه حسین ابراهیمی (الوند) در زمینه ترجمه، کتابهایی بودند که توسط داوران این دوره انتخاب کتاب سال مجله، مورد تقدیر قرار گرفتند. داوران این دوره عبارت بودند از رضا رهگذر، محمد میرکیانی، محمود حکیمی، دکتر سید حبیب‌الله لزگی و حمید گروگان.

● سیزدهمین دوره انتخاب کتاب سال وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در بهمن ماه ۱۳۷۳ انجام شد. در این دوره، جعفر ابراهیمی به خاطر سه مجموعه شعری که در سال ۷۲ منتشر کرده بود به عنوان شاعر برگزیده سال مذکور انتخاب شد. هیأت داوران، در این دوره، علاوه بر نفر برگزیده، کتابهای زیر را نیز به عنوان کتابهای شایسته انتخاب و معرفی کردند: کیسه توتون مادر بزرگ گردآوری مرضیه تهمورثی نژاد، آتش یغزده ترجمه ثریا قزل‌ایاغ و سفرنامه جای پای ابراهیم نوشته محمد ناصری.

داوران این دوره عبارت بودند از: زهرا احمدی، مصطفی رحماندوست، رضا رهگذر، امیرحسین فردی و محمد میرکیانی.

● کتابخانه تخصصی ادبیات داستانی جنگ در مهر ماه سال گذشته به طور رسمی فعالیتش را آغاز کرد. در این کتابخانه کلیه مجموعه داستانهایی که حداقل یک داستان جنگ دارند علاوه تمامی رمانهای مربوط به جنگ تحمیلی ایرانی منتشره از سال ۱۳۵۹ تا پایان سال ۱۳۷۳ گردآوری شده است. گفتنی است که از آن دسته کتابهای داستانی جنگ که نایاب بودند نیز یک نسخه فتوکپی تهیه شده است و در کتابخانه مذکور نگهداری می‌شود. این کتابخانه، همچنین توانسته است یک نسخه از تمامی داستانهای جنگ چاپ شده در

مطبوعات داخلی از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۷۳ را صحافی کرده، در مخزن کتابخانه قرار دهد. حدود شصت درصد از داستانهای کوتاه، بلند و رمانهای مربوط به جنگ ترجمه شده به زبان فارسی از زبانهای مختلف نیز به این مجموعه اضافه شده است. همچنین تعداد زیادی کتابهای داستانی و رمان مربوط به جنگ خارجی به زبانهای انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و عربی تهیه و در بخش کتابهای خارجی این مرکز نگهداری می‌شود. بخش فارسی کتابخانه مذکور آماده بهره‌برداری نویسندگان و علاقه‌مندان ادبیات داستانی است و بخش خارجی آن نیز در آینده‌ای نزدیک برای استفاده، در اختیار عموم قرار خواهد گرفت.

● دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری در یکی از روزنامه‌های صبح کشور اعلام کرد که کار تهیه کتابنامه داستانهای انقلاب و فهرست داستانهای انقلاب چاپ شده در مطبوعات جمهوری اسلامی ایران به اتمام رسیده است. پنج گروه تحقیقی عهده‌دار انجام این کار بوده‌اند: گروه کتابهای داستانی بزرگسالان، گروه کتابهای داستانی کودکان و نوجوانان، گروه مجلات کودکان و نوجوانان، گروه مجلات بزرگسالان، و گروه روزنامه‌های صبح و عصر (از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۲). مسئول این طرح حسین حداد و مشاور آن ابراهیم حسن بیگی بود. در بخش آخر این کتابنامه، اطلاعات، آمار و ارقام قابل توجهی پیرامون داستانهای انقلاب ارائه شده است، و نمودارهای آماری گوناگون، زینت بخش این قسمت است.

● در بهمن ماه سال ۱۳۷۳، کار کتابشناسی داستانهای کوتاه، بلند و رمان جنگ به اتمام رسید. مجموعه این کتابشناسی‌ها به این شرح است:

الف: کتابنامه داستانهای کوتاه، بلند و رمان جنگ ایران و عراق، در گروه‌های سنی بزرگسالان و کودکان و نوجوانان.

ب: کتابشناسی توصیفی داستانهای کوتاه جنگ گروه سنی بزرگسالان.

ج: کتابشناسی توصیفی داستانهای بلند و رمانهای جنگ گروه سنی بزرگسالان.

د: کتابشناسی توصیفی داستانهای کوتاه، بلند و رمان مختص کودکان و نوجوانان.

پایان بخش همه این کتابها، مطلب تحقیقی داستانهای جنگ در آینه آمارها و نمودارها و تقسیم‌بندی داستانهای جنگ از جنبه‌های گوناگون است.

این کتابشناسیها زیر نظر دکتر مجتبی رحماندوست مسئول دفتر هنر و ادب ایثار و به سرپرستی حسین حداد تهیه و تدوین شده، و علیرضا کمبری مشاور اولین کتاب این مجموعه بوده است.

● از اقدامات تازه حوزه هنری در سال گذشته ایجاد کارگاه قصه و رمان بود. این کارگاه که با هدف رشد و اعتلای حرکت رمان‌نویسی در کشور تشکیل شده است دارای یک شورای بررسی است که به طور متوسط هر دو هفته یک بار تشکیل جلسه می‌دهد و وظیفه نقد و بررسی طرح‌های رسیده به کارگاه را به عهده دارد. اعضای این کارگاه که با حضور **حجت‌الاسلام محمدعلی زم سرپرست حوزه هنری** تشکیل می‌شود عبارتند از: آقایان **ابراهیم حسن‌بیگی**، **رضا رهگذر**، **مرتضی سرهنگی**، **هدایت‌الله بهبودی**، **احمد عربلو**، **فیروز زنوزی جلالی**، **خانم راضیه تجار و حسین حداد**.

این کارگاه قرار است دارای چند کارگاه فرعی نیز باشد، که هر یک متشکل از چند نویسنده خواهند بود و در موضوعی خاص فعالیت خواهند کرد. از آن جمله، تاکنون کارگاه رمان‌نویسی براساس زندگی مفاخر مذهبی، علمی و فرهنگی ایرانی و اسلامی، زیر نظر دکتر یعقوب آژند تشکیل شده و به فعالیت مشغول است، شخصیت‌هایی که نویسندگان همکار کارگاه تاکنون به نگارش آنها مشغول شده‌اند عبارتند از: **حافظ**، **فردوسی**، **مولوی**، **خواجه عبدا... انصاری** و **شیخ بهایی**.

کارگاه فرعی دیگر این مجموعه کارگاه بازآفرینی زندگی شخصیت‌های ملی و مذهبی دوران معاصر است، که زیر نظر دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه فعالیت می‌کند. سومین کارگاه فرعی کارگاه قصه و رمان کارگاه تولید رمان براساس خاطرات مکتوب چاپ شده و نشده رزمندگان و آزادگان هشت سال دفاع مقدس است، که زیر نظر دفتر ادبیات و هنر مقاومت فعالیت می‌کند.

گروه متقابل سینما و ادبیات، از دیگر بخش‌های اساسی در دست تشکیل، این کارگاه است، که وظیفه آن شناخت و بررسی فیلمنامه و فیلم‌های فارسی مساعد برای تبدیل آنها به رمان و یا داستان بلند و یا بالعکس است. این کارگاه به موازات این کار، مشغول نقد و بررسی نمونه‌های عملی موجود در این زمینه است؛ و می‌کوشد تا برای داستان‌نویسانی که از این پس وارد این عرصه از فعالیت نویسندگی می‌شوند الگوهای عملی (با ذکر نقاط ضعف و قوت کار) ارائه دهد.

گروه مآخذشناسی و تهیه و تدوین کتابشناسی داستانهای بلند و رمان در دو دوره تاریخ قبل و بعد انقلاب نیز از دیگر بخش‌های عمده این کارگاه است که به صورت جدی در این مقوله فعالیت خواهد کرد.

● **سمینار بررسی مسائل رمان ایران در پاییز سال ۱۳۷۳** (۱۹ تا ۲۱ آذرماه) در محل تالار علامه امینی دانشگاه تهران به همت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار شد.

جایگاه رمان در ادبیات معاصر فارسی، چرا رمان اهمیت دارد، مشکلات ترجمه رمان به فارسی، چرا رمان ایران

جهانی نشده است، اخلاق، سیاست و رمان نقد رمان، عدم استقبال از رمان، چگونه و چه رمان‌هایی باید خواند، رمان و اوقات فراغت، موضوعات نه گانه این سمینار بود که قبل از برگزاری آن اعلام شده بود. اما مقالات ارائه شده در روزهای سمینار عبارت بودند از:

فاجعه‌ای به نام رمان از رضا سیدحسینی، **رمان**، آینه‌دار جامعه از دکتر مجتبی رحماندوست، **چرا رمان ما جهانی نشده است از بهرام مقدادی مدرنیسم و پست مدرنیسم از حسین پاینده**، **دین باوری و رمان از ابراهیم حسن‌بیگی**، **رمان و جامعه از احمد سمیعی**، **نگاهی کوتاه به رمان معاصر ایران و ترکیه و نقد تطبیقی آن از جلال خسروشاهی**، **رمان و بهداشت روانی از دکتر شاهد (پزشک پاکستانی)** **نمادگرایی در ادبیات از صفدر تقی‌زاده**، و **نگاهی به رمان فارسی از عبدالعلی دستغیب**.

● **چهاردهمین نشست عصری باقصه در زمستان ۱۳۷۳** با عنوان **بررسی ادبیات کودکان و نوجوانان به همت واحد ادبیات حوزه هنری در تالار اندیشه برگزار شد**. این نشست با سخنرانی شاعر و نویسنده کودکان و نوجوانان **مصطفی رحماندوست** درباره **ویژگیهای قصه کهن** آغاز شد. وی سپس به مروری بر تاریخچه قصه‌نویسی برای کودکان در ایران پرداخت. وی بعد از سخنرانی به سؤالات حاضران پاسخ داد. قصه‌خوانی **داوود امیریان** نویسنده جوان و پرانرژی داستانهای جنگ و نمایش فیلم **خمیره** به کارگردانی **ابراهیم فروزش** از آخرین برنامه‌های این نشست بود. بیشتر اعلام شده بود که در این نشست، میزگردی راجع به ادبیات کودکان و نوجوانان نیز با حضور **محمد میرکیانی** و **احمد عربلو** نیز برگزار خواهد شد. اما در عمل، این قسمت از برنامه، به سبب عدم حضور این دو، برگزار نگردید.

● **واحد مطالعات و تحقیقات اسلامی سازمان اوقاف و امور خیریه** که محل آن در شهر قم است در زمستان ۱۳۷۳ اعلام کرد که کار کتابشناسی قصه‌های قرآنی ائمه (ع) و صحابه به پایان رسیده است. پنج گروه تحقیقی، از جمله گروه‌های تحقیقی کتابنامه داستانهای جنگ و کتابنامه داستانهای انقلاب، در این زمینه تحقیق می‌کردند. نتیجه این تحقیق ضبط و ثبت ۶۰۰ قصه در گروه‌های سنی کودکان و نوجوانان (چاپ شده در کتاب) - ۵۰۰ قصه در گروه‌های سنی کودکان و نوجوانان (چاپ شده در مجلات)، ۲۱۰۰ قصه در گروه سنی بزرگسالان (چاپ شده در کتاب)، ۱۰۴ قصه در گروه سنی بزرگسالان (چاپ شده در مجلات).

در کنار این تحقیق کمیته بررسی و انتخاب کتاب برگزیده قصه‌های قرآنی، ائمه (ع) و صحابه در ارتباط با واحد مذکور، در یک تلاش همه‌جانبه، اقدام به برگزاری اولین دوره انتخاب

کتاب سال در این زمینه کرد. ابتدا داوران اولیه، پس از نقد و بررسی کلیه داستانهای شناسایی شده، تعداد دوازده عنوان کتاب در زمینه قصه‌های قرآنی و هیجده کتاب در زمینه قصه‌های مربوط به ائمه(ع) و صحابه انتخاب کردند. سپس داوران نهایی تعدادی از بهترینهای این کتابها را گزینش، و به عنوان کتاب برگزیده در دو زمینه فوق معرفی کردند. که امسال نتایج آن انتخابها اعلام خواهد شد. جعفر ابراهیمی، امیر حسین فردی، محمد میرکیانی، حسین فتاحی، حجةالسلام جواد محدثی و حجةالسلام محمد نقدی، اعضای این هیأت داوران بودند.

توضیح اینکه، بعد از اعلام نتایج این دوره، کار انتخاب کتاب سال در زمینه‌های پیشگفته، برای گروه سنی بزرگسالان انجام خواهد پذیرفت.

● در بهار ۱۳۷۳، همزمان با برگزاری نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران نهمین جشنواره مطبوعات ایران برگزار شد. در این جشنواره چهارصدوسی و هفت نشریه دارای مجوز انتشار یافته در سال ۱۳۷۲ بررسی و تجزیه و تحلیل شد و روزنامه‌های کیهان و همشهری به طور مشترک مقام دوم و روزنامه اطلاعات مقام سوم و روزنامه‌های جمهوری اسلامی و کیهان جایزه ویژه مشترک را به خاطر توجه خاص به مسائل هجوم فرهنگی بیگانگان، به خود اختصاص دادند. مجلات گل آقا، کیهان هوایی، فرهنگ آفرینش، عکس، نشر دانش، تصویر و خانواده نیز در زمینه‌های مختلف دیگر برگزیده شدند.

با این همه، در این جشنواره، متأسفانه جای نشریات ویژه کودکان و نوجوانان، خالی بود.

● عشق سالهای جنگ آخرین اثر حسین فتاحی، ریشه در اعماق آخرین اثر ابراهیم حسن‌بیگی، باده کهن آخرین اثر اسماعیل فصیح، او را که دیدم زیبا شدم آخرین اثر شیوا ارسطویی، فقط به زمین نگاه کن از محمدرضا کاتب، چراغهای رابطه از خاطره حجازی داستانهای بلند و رمانهایی مربوط به جنگ بودند که در سال گذشته چاپ و منتشر شدند. از میان این داستانها، داستان بلند او را که دیدم زیبا شدم اثر شیوا ارسطویی و چراغهای رابطه از خاطره حجازی، داستانهایی هستند که نویسندگان آنها به بهانه جانبازان و جنگزدگان، اغراض و گرایشهای کاملاً مشخص خود را در این زمینه بیان کرده‌اند. در داستان اولی، تصویری تلخ، مه‌آلود، گنگ و مبهم از یک جانباز جنگ تحمیلی ارائه می‌شود. در داستان دومی نیز نویسنده مغرضانه و تحریف‌گرانه، تصویری نادرست از جنگزدگان را در قالب رکیکترین جملات و رفتارهای زشت، ارائه می‌دهد.

مجموعه داستان جنگ دوست داشتنی من و چند داستان

دیگر از مسعود بهنام نیز که در سال گذشته چاپ و منتشر شد، نمونه‌ای بسیار زشت و هولناک، آراسته به طنزی نزدیک به تمسخر، از واکنش یک ایرانی در مقابل جنگ را نشان می‌دهد.

● دفتر ادبیات و هنر مقاومت حوزه هنری در اواخر سال گذشته از نویسندگان سراسر دنیا دعوت کرده‌است تا اثری با مضمون تنهاییهای رقت‌بار رشدی را، در جهت ترسیم وضعیت مفلوکانه و بیمزده این نویسنده سیه‌روز به تحریر در آورند و برای دفتر ادبیات و هنر مقاومت ارسال دارند. دبیر این مسابقه ابراهیم حسن‌بیگی است.

● حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان فارس در شهریور ماه سال ۱۳۷۳ برای بسط و گسترش فرهنگ داستان‌نویسی، نخستین کنگره ادبیات داستانی بچه‌های مسجد را در شیراز برگزار کرد.

● در سال گذشته در پی پیشنهادی از سوی محمد اسعدی، سردبیر مجله کیهان فرهنگی به دایرةالمعارف بزرگ اسلامی مینی بر درج واژه قصه در آن مجموعه بزرگ، طی نشست‌هایی که با حضور دکتر کاظم بجنوردی (مسئول المعارف)، دکتر جعفر شعار، دکتر عنایت‌الله رضا، دکتر شرف خراسانی، دکتر مجتبابی، عطاء.. مهاجرانی و دیگر اعضای هیأت علمی مذکور تشکیل شد، پس از بحث و تبادل نظر زیاد، قرار شد واژه قصه نیز در کنار دیگر عناوین موجود در دایرةالمعارف جای گیرد.

● در ... ماه سال ۷۳، یازدهمین برنامه عصری با قصه به همت واحد ادبیات حوزه هنری در سالن اجتماعات حوزه هنری کرمان برگزار شد. در این برنامه که تحت عنوان تأملی در مفهوم بی‌رنگ داستان برگزار شد، مهدی حجوانی سخنرانی کرد. جلسه پرسش و پاسخ و اجرای مراسم تعزیه نیز از دیگر برنامه‌های این نشست بود. □

پانویس‌ها:

۱. احمد مسجد جامعی، معاون فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در سمینار سه روزه بررسی مسائل رمان‌نویسی در ایران، اعلام کردند که هفت تا نه درصد آثار منتشره کشور مربوط به حوزه ادبیات داستانی است؛ که فقط چهار تا پنج درصد از این آثار به رمان اختصاص دارد. در این رشته ادبی، ما شاهد غلبه ترجمه بر تألیف هستیم و درصد بیشتری از رمانها ترجمه‌ای‌اند.

وی همچنین اشاره کرد: در ترجمه رمانهای خارجی بیشتر شاهد ترجمه آثار پر سوز و گداز و پرورش گفتگوهای عاشقانه، یا هدف کسب بازار وسیعتر و سود بیشتر هستیم، و علیرغم ورود رمان‌نویسان جوان و مبرز به این عرصه، این رشته جایگاهی دانشگاهی نیافت و نتوانست خود را در سطوح بالای فرهنگی جامعه، جاگیر سازد.